

תורה שכלמה

מתורתו של הגאון הצדיק רבי שכלמה רוזנר זצ"ל

גליון כ'
פרשיות בלק - פנחס

מענייני הפרשה

איסור דיבור דברים בטלים

"ויקר אלהים אל בלעם" (במדבר כ"ג ד').

כתב האר"י ז"ל בשער הליקוטים (פרשת בלק): "בלעם נאמר ויקר", כי היה מדבר עמו על ידי הקליפה. ונקרא דיבור בטל, כי גם פה האדם כשמדבר דברים בטלים, נקרא איסורו חמור מקרי, ולכן אמר ויקר. [עכ"ל האר"י ז"ל]. [ומה שכתב האר"י ז"ל, דכשמדבר דברים בטלים איסורו חמור מקרי, הוא מפני שברית הלשון וברית המעורר מכוונים, וראה מה שביאר בזה ר' שלמה זצ"ל בספר נדבות פי (תהלים פ"ט ל"ה), ועיין עוד בספר עלי באר (כלל ו' אות ד'), ע"ש].

ונראה מדברי האר"י ז"ל, דאיסור **דברים בטלים** הוא **איסור עצמי**, ואינו תלוי בביטול תורה.

והנה כתב ה"חפץ חיים" (בפתיחה במנין העשין עשה י"ב), כי המדבר לשון הרע עובר גם על ביטול תורה, וז"ל: עובר בזה הזמן של סיפור לשון הרע ורכילות, על מצות עשה של לימוד תורה שהיא מצות עשה גמורה, וכו'. ואין קץ לשכר מצות עשה זו שהיא שקולה כנגד כל המצוות, וכו'. ולהיפך עונש ביטולה שקול כנגד כל העונות, וכו'. ושאר זמנים, לפעמים יוצא האדם נקי מזה העון מדין של מעלה, עבור שעסק בפרנסתו או שמחשב ברעיוניו באיזה אופן להשיג את מחייתו, אבל בעת שמספר לשון הרע או רכילות, מה תועלת יגיע לו בפרנסתו מזה. וכו'. ואוי לנו מיום הדין, מה נענה, אפילו אם רק יחשוב הקב"ה עמנו על כל רגע ורגע שדיברנו שיחה בטלה של גנאי וקלות ראש או רכילות ולשון הרע על העון של פרישת התורה בזה הזמן בלבד, כי באמת בכל תיבה ותיבה של לימוד התורה הוא מקיים מצות עשה בפני עצמה, ואם לומד פרק משניות או דף גמרא הוא מקיים כמה מאות מצוות כמו שכתב הגר"א ז"ל (בשנות אליהו פרק א' דפאה בשם הירושלמי). ואם כן נבוא לחשוב כמה אלפים תיבות קדושות של תורה שכל אחת בפני עצמה היא מצוה רבה שביטולנו בידיים, וכנגדם הכנסנו כמה אלפים עונות של ביטול מצות עשה דתלמוד תורה בעת הזה גופא. ועל אחת כמה וכמה שבעת הזה שהוא פורש עצמו מן התורה, הוא מספר לשון הרע וכדומה לזה, כי בכל סיפור וסיפור של גנות שהוא מספר על חברו, עובר על לאו בפני עצמו, וכו'. והנה אם באנו לחשוב רק העון של פרישת התורה בכל רגע ועון של דיבור לשון הרע, יתרבו עליו כמה מאות לאוין ועשין, ואף כי יצרף לזה הרבה לאוין ועשין אחרים שהארכנו עד פה, ולכן צריך לזהר מסיפורי הבלים כאלה. [עכ"ל הח"ח].

וכתב החפץ חיים בבאר מים חיים שם (ס"ק י"ב) לבאר המקור שכל רגע שמדבר לשון הרע עובר על ביטול תורה, "דבמה שאינו מקיים עשה בעת שצריך לקיימה, נקרא עובר על העשה, כמו שמצינו במנחות (מ"ד א') כל מי שאינו מניח תפילין עובר וכו'. וכמו במצות עשה דמצוה, שנקרא עובר בעשה אם אינו מקיים אותה כשהגיע זמנה, וכן בכל המצוות. ואין לו לפטור עצמו מעשה דתורה במה שיקיימה אחר כך, כי כל רגע ורגע היא זמנה.

ולא תקשה אם כן למה אמרו ביומא (י"ט ב'): אמר רב כל השח שיחת חולין עובר בעשה, שנאמר "ודברת במ" ולא בדברים בטלים, ולא הבא וכו'. תיפוק

ליה שעובר על עשה דתורה על ידי מה שאינו מקיים אז מצות עשה דתלמוד תורה.

יש לומר, דאין הכי נמי, אלא דהגמרא בעי לאשכוחי יותר מזה, דעובר עוד על ידי השיחת חולין על מצות עשה בפועל ממש [של "ודברת במ" ולא בדברים בטלים], כי התורה אסרה לנו **הדיבור של שיחת חולין לבד מה שעובר על העשה דתורה** [מה שביטל תורה] בגדר שב ואל תעשה, דהיינו על ידי מה שאינו מקיים אותה בעת הזה. [עכ"ל הבאמ"ח, וע"ש].

ונראה דכוונת החפץ חיים להוכיח, דכל מי שיושב בטל ואינו מקיים עשה, גם כן נקרא עובר על העשה. דעד השתא כתב [בפתיחה לחפץ חיים] למי שמבזה תלמיד חכם, או זקן, או שמדבר בבית הכנסת, או שעובר על "את ה' אלהיך תירא", שעובר בקום ועשה על המצות עשה. ובזה פשוט שנקרא עובר על העשה, כיון שבקום ועשה עובר על העשה. אבל בנידון דידן שיושב בטל, בזה אנו צריכים להוכיח שגם זה נקרא עובר בזה. דיש מקום לומר דזה נקרא **שלא קיים עשה**, אבל מנין לנו שנקרא עובר על עשה. ולזה הוכיח החפץ חיים ממנחות (מ"ד א') "מי שלא מניח תפילין עובר בשמונה עשים" וכו', וכל שאין לו ציצית בבגדו עובר בחמישה עשה. וכל כהן שאינו עולה לדוכן, עובר בג' עשה. וכן מוכח מברכות (ב' א') שאמרו "ולמה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה", הרי שאם ישב ולא קרא קריאת שמע, נקרא **עבירה**, ולא מבטל מצוה גרידא.

ומדברי ה"חפץ חיים" נראה, שבשעה ששח שיחת חולין הוא אינו מטעם **ביטול תורה**, אלא שהיא **עבירה בקום ועשה**.

ובספר "תולדות אדם", תולדות הצדיק הגאון ר' זעלמלע, אחיו של הגאון ר' חיים ולאז'נער זצוקלל"ה, כתב, ששיחת חולין הוא איסור של **ביטול תורה**.

ונפקא מינה לשיחת חולין בבית המרחץ, שהרי בשעה זו אינו יכול לעסוק בתורה. וילף לה מקרא "ודברת במ" (דברים ו' ד'), ולא בדברים בטלים (וימא י"ט ב'). ובמקום שאינו יכול לדבר דברי תורה, אין איסור דברים בטלים.

אבל בכתבי האר"י ז"ל [הנ"ל] נמצא, ששיחת חולין היא **עבירה בפני עצמה**, ולא משום ביטול תורה, וזה לא כדברי החפץ חיים.

ובמדבר שוחר טוב (מזמור ל"ט אות ד'): "אשמרה לפי מחסום" (תהלים ל"ט ב'), וכי יש מחסום לפי, אלא אשמרה שתיקותא, שלא אתעסק בדברים בטלים, אלא בדברי תורה. וכן הוא אומר "מרפא לשון עץ חיים" (משלי ט"ו ד') זו תורה, [שנאמר "עץ חיים היא למחזיקים בה" (משלי ג' י"ח)], מכאן אתה למד, שלא נתן הקב"ה את התורה לישראל, אלא [כדי] שלא יתעסקו בדברים בטלים, ולא יעסקו בלשון הרע, וכן הוא אומר "אשמרה דרכי מחטוא בלשוני" (תהלים ל"ט ב'), ואומר "ודברת במ" (דברים ו' ד'), במ תהא מדבר ולא בלשון הרע ולא בדברים בטלים. [עכ"ל].

מענייני הפרשה

שמרבים לדבר גדולות ונפלאות, וכו', ראוי למי שרוצה לכוין אורחותיו, **להתרחק משיבתן ומלדבר עמהן**, כדי שלא יתפס אדם ברשת רשעים וסכלותם. וזה דרך ישיבת הלצים הרשעים: בתחילה מרבין בדברי הבאי, כענין שנאמר "וקול כסיל ברוב דברים" (קהלת ה' ב'). ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים, כענין שנאמר "תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק" (תהלים ל"א ט). ומתוך כך יהיה להן הרגל לדבר בנביאים ולתת דופי בדבריהם, כענין שנאמר "ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו" (דברי הימים ב' ל"ו ט"ז). ומתוך כך באין לדבר באלהים, וכופרין בעיקר, כענין שנאמר "ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה' אלהיהם" (מלכים ב' י"ז ט). והרי הוא אומר "שתנו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ" (תהלים ע"ג ט), מי גרם להם לשית בשמים פיהם? - לשונם שהלכה תחילה בארץ, זו היא **שיחת הרשעים שגורמת להן ישיבת קרנות וישיבת כנסיות של עמי הארץ וישיבת בתי משתאות עם שותי שכר**. אבל שיחת כשרי ישראל אינה אלא בדברי תורה ו**חכמה**, לפיכך הקב"ה עוזר על ידן ומזכה אותן בה, שנאמר "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשובי שמו" (מלאכי ג' ט"ז).

ונראה מדברי הרמב"ם, שדרך הבריות - לדבר, ואינם תופסים פלך השתיקה, ואם תהיה ישיבת הליצים הרי שידברו דברים בטלים, ומתוכם ידברו בצדיקים ובנביאים ובה'. אבל ישיבת כשרי ישראל אינה אלא בדברי תורה, לפיכך אינם מדברים דברים בטלים שמתוכם יבואו לבזות לצדיקים.

ולפי זה יש לפרש, "ודברת במ", אם היא דיבורך **בם**, לא תבוא לדבר בדברים בטלים, המביאים רעה לאדם לדבר בגדולים ממנו.

ואם כן יש תכלית בדיבור בדברי תורה גם שלא יבוא לדבר בדברים בטלים. וזהו שאמר הכתוב "ודברת במ", כדי שלא תדבר דברים בטלים.

ומבואר במדרש שוחר טוב [הנ"ל] שבדברי תורה יש להם תכלית גם שלא ידבר דברים אסורים, ואם כן יכולה גם דרשת הגמרא להתפרש על זה הדרך, "ודברת במ" ולא בדברים אחרים. פירוש, תדבר במ, כדי שלא תבוא לדבר בדברים אחרים.

[דברי אגדה במדבר (כ"ג ד), דברי אגדה דברים (ד' ז), עלי באר (עשה י"ב), נדבות פי (ל"ט ב) עיין שם].

הרי דהאיסור לדבר דברים בטלים, אינו משום לתא דביטול דברי תורה, אלא דברים בטלים הם איסור בעצמו, כיון שעל ידם יבוא לדבר דברי לשון הרע, והעסק בתלמוד תורה הוא המחסום שלא ידבר לשון הרע ודברים בטלים.

ולפי זה שלושה הדרגות יש, לדעת האריז"ל, יש איסור עצמי, שלא ידבר דברים בטלים. ולדעת המדרש איסור דברים בטלים הוא כדי שלא יבוא לידי לשון הרע ושחוק וקלות ראש, ולפיכך נתן הקב"ה את התורה שלא יהיו עסוקין בדברי הבטלה. ולדעת ר' זעמלע והחפץ חיים, האיסור הוא משום ביטול תורה. ונפקא מינה במקום שאין חיוב של תלמוד תורה. [אבל בבאר מים חיים (סוף ס"ק יב) כתב החפץ חיים שיש איסור עצמי מדין "ודברת במ" עיין שם].

עוד נראה לתרץ קושית החפץ חיים למה הוצרכה הגמרא לדרשת "ודברת במ" ולא בדברים בטלים, על פי מה שהקשה הגר"ח מבריסק, על המשנה באבות (פ"ב מ"ד) "אל תאמר לכשאפנה אשנה - שמא לא תפנה", והקשה, למה לי הטעם משום "שמא לא תפנה", תיפוק ליה שיש עתה **חיוב של תלמוד תורה**. [א"ה: ראה עוד במה שביאר בזה ר' שלמה זצ"ל בדברים הנדפסים בגליון תורת שלמה (פרשת שמות). ע"ש].

ותירץ, שפעמים שעתה אין דעתו מיושבת כל כך לעסק התורה, ומפסיק מלהגות בה כדי שיוכל אחר כך לעסוק בה ביתר שאת.

ולזה אמר התנא "אל תאמר לכשאפנה אשנה - שמא לא תפנה".

ולפי זה גם אם הייתה לו עתה מאיזה סיבה צורך להפסיק מלימודו, על כל פנים אסור בדברים בטלים, שהרי כתיב "ודברת במ" ולא בדברים בטלים.

ונראה לפרש עוד דברי הגמרא ביומא (י"ט ב) הנ"ל על פי דברי המדרש שוחר טוב הנ"ל, כי מדברי המדרש שוחר טוב הנ"ל, מבואר, שלעסק התורה יש תכלית, שלא יבואו לדברים בטלים ודיבורים האסורים. ולפי זה יש לבאר דברי הגמרא שם (יומא י"ט ב): "אמר רבא, השח שיחת חולין עובר בעשה, שנאמר "ודברת במ", במ ולא בדברים אחרים".

דהנה כתב הרמב"ם (סוף הלכות טומאת צרעת): בני אדם הרשעים והטיפשים

תורה וצניעות

אחד האויבים הגדולים שקמו לאומתנו היה "בלעם בן בעור", והיה זה קרוב לכניסת בני ישראל לארץ. בשנת אלפים תפ"ח ליציאה. ושלח בלק מלך מואב אל בלעם בן בעור שיקלל את ישראל. ואמרו חז"ל (בספרי פרשת וזאת הברכה פסקא שני"ז) "ולא קם נביא עוד **בישראל** כמושה" (דברים ל"ד י), בישראל לא קם, אבל באומות קם, ומיהו, בלעם.

וידע בלעם לכוון הרגע בו הקב"ה זועם, כמו שנאמר **רגע** אחד אעלה בקרבך וכיליתך" (שמות ל"ג ה), ופירש רש"י (שמות שם): רגע אחד הוא שיעור זעמו, [כדאיתא בגמרא ברכות (ד' א): "ואל זועם בכל יום" (תהלים ד' יב), וכמה זעמו רגע]. לפיכך אמר

ממנו, יהיה מספיק לו במחצית מחייליו להכריע ולנצח במלחמה את האויב. ופעמים שעל ידי שיגדור את פרצות מחנהו - ינצל, אם ידע מה הם החולשות שרואה האויב.

כל מדינה שרוצה לרבות את כוחה הצבאי - קונה נשק שאין לחברתה. וכך על ידי זה תוכל לגבור עליה. ומנין תדע מה יש ומה אין למדינה העוינת? היא מפעילה שירות בין חזק, ועל ידי זה היא יודעת.

גם לאומתינו נשק שאין לשום מדינה, נשק חזק, נשק שלא יכולים להתגבר עליו.

ומי גילה אותו? - בלעם בן בעור, גדול השונאים שלנו.

כל מלך או מצביא כשרוצה לכבוש אויב, או כשאויב בא עליו, אחד מתכסיסי המלחמה החשובים ביותר הוא, "לדעת את האויב", מה הם הפרצות של האויב, ומה האויב זומם לעשות, וכמה האויב מפחד ממנו, וממה האויב מפחד, ומה הם נקודות התורפה והפרצות שהאויב מוצא ורואה אצלנו. עבור ידיעות אלו מוכן כל מצביא או מלך לשלם כל הון שבעולם. אם היה יכולת ביד המצביא להכניס אנשים למקום המפקדים של האויב, ולדעת ידיעות אלו, היה כל מצביא מוכן לשלם כל הון שבעולם. כיון שעם ידיעות אלו, פעמים שיוכל לחסוך את כל המלחמה על ידי שייסגור את הפרצות. או לפעמים אם ידע ממה האויב מפחד

מענייני הפרשה

הכתוב "חבי כמעט רגע עד יעבור זעם" (ישעיה כ"ו כ:). ובאותו הרגע רצה בלעם לבקש ולקלל "שיכלם לשונאיהם של ישראל".

כמו שאמרו בגמרא (ברכות ד' א'), שידע בלעם לכוון את הרגע שבו הקב"ה זועם, ובאותו רגע רצה לבקש מהקב"ה "כלם", שיכלה את עם ישראל, כמו שכתבו התוספות (ברכות שם). אבל הקב"ה לא כעס אפילו לא לרגע אחד, כדי שלא יוכל בלעם להפיק זממו ולקלל.

וזהו שאמר הכתוב, שאמר בלעם: "מה אזעום לא זעם ה'" (במדבר כ"ג ח'). והקב"ה ביקש מאיתנו לזכור את החסד הגדול הזה שעה עמנו הקב"ה: "עמי זכור נא מה יעץ בלק מלך מואב, ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השיטים עד הגלגל, למען דעת צדקות ה'" (מיכה ו' ה').

וגילתה לנו התורה מה היה בלבו, ומה מנע ממנו של אותו רשע - בלעם - מלקלל את ישראל.

בלעם הרשע הוא שגילה את הנשק החזק שלנו. ומה תגליתו? -

אמרו חז"ל (במדבר רבה פ"ב ס"ד): בלעם הביט בהם [בישראל] - ויצאה עינו כנגדן, שלא היה יכול ליגע בהם. וכו'. התחיל אומר: **מי יכול ליגע בבני אדם אלו, שמכירין את אבותיהם ואת משפחותיהם**, שנאמר "וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו" (במדבר כ"ד ב').

אחרי שראה בלעם מעלה זו בישראל, סגר עליו המַדְבָּר, ולא יכל לקלל. אומה כזו ששומרת על טהרתה וייחוסה, ששמו של הקב"ה מעיד בה שלא שלטה בה יד זרים - מי יכול ליגע בבני אדם שמכירין את אבותיהם ואת משפחותיהם!?

ואיזו הרחקה עושים הם, שלא יבואו חלילה לחשוב מחשבת פיגול -

"מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל" (במדבר כ"ד ה').

מפרש רש"י (במדבר כ"ד ב'): "ראה שאין פתחיהן מכוונים זה כנגד זה, שלא יציץ לתוך אהל חברו". זהו "מה טובו אהליך יעקב", שאין פתחיהן מכוונים, שלא יציץ מפתחו ויראה את אשת חברו, ויבוא לידי הרהור. [ולכן אמרו חז"ל (ב"ב ס' א') לא יפתח אדם פתח כנגד פתח, וחלון כנגד חלון].

הרי כמה הרחקה עושים הם שלא תעלה על לבם מחשבת פיגול להרהר אחד באשת חברו.

לְיָשָׁק כִּזָּה לֹא צִיפָה הַרְשָׁע. עם נשק כזה מי יכול ליגע בהן!?

אצל אומתו, הרבה מהבנים אינם יודעים מי אביהם ומי אמם. כולם בני זימה הם. מה שאין כן ישראל,

מיוחסים הם לאבות ואמהות כשרים. "גן נעול אחותי כלה, גל נעול מעין חתום" (שיר השירים ד' י"ב).

ולפיכך: מי יכול ליגע בהם!?

עוד גילה בלעם הרשע מה הוא הסוד שאינו יכול לקללם -

אמרו חז"ל (תנא בי אליהו רבה פרק כ"א), כשבא בלעם בן בעור אצל בלק מלך מואב לקלל את ישראל, היה בא ומוצאן כשהן קהילין קהילין ועוסקים בתורה, וזה סימן טוב לישראל, שנאמר, "וישא בלעם את עיניו, וירא את ישראל שוכן לשבטיו, ותהי עליו רוח אלהים" (במדבר כ"ד ב'). [וזהו שאמר הכתוב "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל", ופירש ה"פנים יפות": ד"אוהליך" הם הקובעים עתים לתורה, ו"משכנותיך" הם התלמידי חכמים המייגעים עצמם על התורה יומם ולילה]. מיד בכה בלעם בלבו, והיה מצטער כאילו משרין עצמותיו, וגם מנקרין את עיניו, והיה משים בלעם פיו לארץ.

הרי לנו גודל צערו של בלעם הרשע כשראה שישראל יושבין קהילין קהילין בתורה, עד שהצטער כאילו שוברים עצמותיו ומנקרים את עיניו.

נשק כזה של צניעות ותורה - מי יכול עוד ליגע בהן? מי יכול לקלל את ישראל!?

כמה גדול כוחנו כשאנו גדורים מן העריות. כמה חזק כוחנו כשאנו יושבים חבורות חבורות ועוסקים בתורה.

כאשר בתי מדרשות מפקים מזן אל זן - בזה נשבר כוחם.

עד שאפילו אותו רשע, בלעם, שהיה גדול כוחו כמשה רבינו, נשבר כוחו, ואינו יכול לנו.

עוד אמרו חז"ל (שם) שהתאונן בלעם "מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל" (במדבר כ"ג י'), אמר בלעם, כמה עפר יש בהם בישראל [פירוש הזיקוקין דנורא: בתי כנסיות ובתי מדרשות שהם מכוונים בשם "עפר יעקב", שבהם יושבים שורות שורות, כמו שזורעים ונוטעים בעפר], שהם עוסקים בהם בדברי תורה, שהם מגינים על ישראל ודומים לכלי זיין.

ועתה גם בדורנו נתרבה מאותו "עפר יעקב", "מְזַוְּנֵי מַלְאִים מְפִיקִים מִזֵּן אֵל זֵן" (תהלים קמ"ד י'). שהם מגינים על ישראל ודומים לכלי זיין.

רשע זה גילה לנו ממה האויב מפחד מאתנו - כשאנו גדורים מעריות, ועוסקים בתורה, אין להם שום שליטה בנו!

זהו הסוד שגילה נביא האומות, גדול השונאים, מחולשתו של האויב, ממה הם - אויבנו - מפחדים מאתנו, למה אינם יכולים לנו.

כמה יש לנו להתחזק בדברים אלו, שלא ישלטו בנו.

כי אימתי האויב יכול לנו?

אם אין אנו שומרים תורה ומצות - הוא יכול לנו. יש לנו נשק בלעדי, למה לא להשתמש בו?!

אין הם יכולים ליגע בנו כשנשק זה בידנו!

אבל בענין "תותחים" ו"מטוסים" ו"משחתות", הם מתקדמים יותר מאיתנו!

למה נניח נשקנו?!

למה נגרום למה שכתוב "וראה בך ערות דבר ושב מאחריך" (דברים כ"ג ט"ו).

אנחנו כה צריכים שהקב"ה יצא בצבאותינו, ואל נגרום לו ח"ו, שישבו מעימנו.

את זה גילה לנו אויב מספר אחד שרצה לאבדנו, שעיקר מניעתו הוא - **צניעות ותורה**.

וידעית ההפכים אחת היא - שלא יתן לבני ביתו ללכת שלא בצניעות. ושלא יעזוב עסק התורה. ושני אלו, צניעות ותורה, יפילו את כל שונאיו הקמים עליו לפנינו.

ואמרו בתיקונים (תיקוני זוהר תיקון י"ג דף ל' א'): זכאה איהו מאן דנטיר ברית מילה ואורייתא [דאיהו עמודא דאמצעייתא] וכו', דתרוייהו מגינין עליה, חד בעלמא דא, וחד בעלמא דאתי. [פירוש המפרשים: היסוד מגין בעולם הזה מפגעי הגוף, והתלמוד תורה מגין מקטרוגו הס"מ בעוה"ב].

ואיתא (תנא"ר שם): כמה בעלי בתים יש בהם בישראל שעוסקים בתורה. וכמה נערים קטנים יש בהם בישראל שהם בחותמיהם עד שנכנסים לבית חופתן. כמה נערות בתולות יש בהם בישראל שהן בחותמיהן עד שעה שהן נכנסות לבית חופתן. [ע"כ]. כמה בחורים שאינם יודעים בין מינים לשמאלם, אלא גמרא רש"י ותוספות, וזולת זה אינם יודעים מאומה.

כמה קדושה יש בישראל, בנות שנכנסות לחופה כשהן בחותמיהן, ואינם יודעות למה נכנסות לחופה.

היכן נמצאת קדושה כזו בעולם? באיזו אומה יש צניעות כזו?

מאבותינו ירושה היא לנו!

ועל זה בכה בלעם הרשע: מי יכול ליגע בהם!?

תפילתינו: "אתה ה' תשמרם תצרנו מן הדור זו לעולם" (תהלים י"ב ח'), מן הדור הזה, שלא ילמדו דרכיהם. שמור נערים אלו בקדושתן.

[עם נושע בה' (פרק כ"ד), והארץ לעולם עומדת (ילקוט מאמרים דף ק"ט), דברי אגדה במדבר (כ"ד ב').]

דעת שלמה

עצתו של בלעם - גיוס בני ובנות ישראל לצבא

החטיא ולטמא. היאך יחזור משם הבחור, ובאיזה מצב תהא הבת.

אפילו מלאכים שירדו משמי רום לא עמדו בנסיון ונכשלו בבנות הארץ, כמו שנאמר "ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טובות הנה, ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו" (בראשית ו' ב').

היתכן שיחוקקו חוק גיוס חובה לבנות - שתהיה הבת בלא פקוח אב ואם עם בחורים בני גילם,

הלוא זו ממש עצת בלעם הרשע, עצת אנשיהם וגדוליהם.

אי שמים מה נשתנינו מכל עם - וכי יש עוד מדינה המחייבת בנותיה להתגייס לצבא?

וכי תאמר לספק מים ומזון יוצאת אפילו כלה מחופתה, הלוא כבר העיד בהם אחד מראשי הממשלה הקודמים - י. שמיר שמו - שאין לצבא צורך בהם. ומה נענה אחריו?

אין זאת אלא "לדבר אחר" כוונתם, מה שאין הפה יכול לדבר, ולא האוזן לשמוע.

ומי פתי ישלח בנו או בתו שמה. והאם מצבא כזה יכולה לצמוח ישועה!?

ולא יתפוס עלינו הקורא למה נכתוב כדברים האלה,

אבל כבר כתב רבינו יונה (בשערי תשובה שער ג' אות ב'): מי שאינו מחזיק במחלוקת על המתיצבים על דרך לא טוב ומושכי העון, הרי הוא נענש מפשעיהם וכל חטאתם, ועובר בלאו, שנאמר "ולא תשא עליו חטא" (ויקרא י"ט י"ז), ועיין שם בכל מה שכתב.

וחייבים אנו למחות בכל פה בפרצה זו. [עם נושע בה' (פרק כ"ה) ועיין שם עוד].

למעול מעל בה' על דבר פעור" (במדבר ל"א ט"ז). [עכ"ל רש"י].

וכתב הרמב"ן (במדבר כ"ה א'): "שהזנות לא היתה מזימת הנשים, כי בעצת אנשיהם וגדוליהם נעשה, ומזקיני מדין היה להם", כמו שנאמר במדיינים "כי צוררים הם לכם בנכליהם אשר נכלו לכם על דבר פעור" (במדבר כ"ה י"ח), כי נכלו להם בזימה להדיחם אחר בעל פעור. [עכ"ל הרמב"ן].

ומגודל העון הוצרך משה רבינו ע"ה להקבר "בגיא בארץ מואב, מול בית פעור" (דברים ל"ד ו'), לכפר על מעשה פעור (רש"י שם), ולא נטהרו מעון זה עוד שנים מרובות, כמו שנאמר "המעט לנו את עון פעור אשר לא הטהרנו ממנו עד היום הזה" (יהושע כ"ב י"ז).

ואמרו רז"ל שגדול חטא עמון ומואב, יותר ממה שעשו לנו המצרים, **דגדול המחטיאו יותר מן ההורגו**, שהרי "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' וכו' עד עולם" (דברים כ"ג ד'), ואילו במצרי כתיב (שם פסוקים ח' ט'): "לא תתעב מצרי וכו', דור שלישי יבוא להם בקהל ה'". הא למדת שהמחטיאו לאדם קשה לו מן ההורגו.

ושלמה המלך ע"ה אמר: "עוזבי תורה יהללו רשע, ושומרי תורה יתגרו בס" (משלי כ"ח ד'), וכתב ה"מסילת ישרים" (פרק י"ט): "כי אותם שמהללים רשע ברשעתו, ולא יוכיחוהו על פניו מומו, הנה הם עוזבי התורה, ומניחים אותה שתתחלל ח"ו. אך שומריה המתחזקים להחזיקה, **ודאי שיתגרו בהם, ולא יוכלו להתאפק ולהחריש**", עכ"ל. [עיין שם כל לשונו].

והיאך נוכל להחשות ולהחריש כשלנגד עינינו מחייבים לגייס בנות ישראל לצבא. בנות עם בנים, צעירים וצעירות בני אל ח"י שנים, "מה יעשה הבן ולא יחטא".

לא חלילה זימת הילדים - כי מעצת זקניהם אנשיהם וגדוליהם "אשר נכלו לכם על דבר פעור",

אמרו חז"ל (ספרי פרשת מטות פסקא קנ"ז, הובא בילקוט פרשת מטות רמז תשפ"ה, הובא ברש"י במדבר ל"א ט"ז):

אמר להם בלעם, אפילו אתם מכניסים כל האומות שבעולם - אין אתם יכולים להם.

שמא מרובים אתם מן המצריים, שנאמר בהם "ויקה שש מאות רכב בחור ושלישים על כולו" (שמות י"ד ז'), [ואמרו רז"ל (בתנחומא פרשת ראה סימן ט'): "שלושים איש יצאו על כל אחד ואחד מישראל, ראה כמה אוכלוסין יצאו עם פרעה", (עכ"ל). והחשבון הוא שלוששים פעמים ששים רבוא, וזה עולה סך הכל **שמונה עשרה מיליון** שיצאו לרדוף אחרי ישראל].

אלא בואו ואני נותן לכם עצה מה תעשו - [אמר להם]: אלוהיהם של אלו שונא זימה הוא, העמידו להם נשיכם ובנותיכם לזימה, והם שטופים בזימה, ואלוהיהם שולט בהם [דהיינו הקב"ה ילחם לכם].

שזה כלל: כל זמן שישראל עושין רצונו [של מקום] - הוא נלחם להם, שנאמר "ה' ילחם לכם" (שמות י"ד י"ד), ובזמן שאין עושים רצונו [של מקום], כביכול הוא נלחם בהם, שנאמר "והמה מרו ועצבו את רוח קדשו - ויהפך להם לאויב, הוא נלחם בהם" (ישעיה ס"ג ט'), ולא עוד אלא שעושין את הרחמן - [ל] אכזרי, שנאמר "היה ה' כאויב בלע ישראל" (איכה ב' ה'). [עכ"ל הספרי].

וידוע מה שעשו לנו בנות מואב, כמו שנאמר "וישב ישראל בשיטים, ויחל העם לזנות אל בנות מואב" (במדבר כ"ה א'), ופירש רש"י: "לזנות אל בנות מואב - על ידי עצת בלעם". והפקירו את בנותיהם ונכשלו בהם. והיה זה עצתו של רשע מרושע זה, כמו שנאמר "ועתה הנני הולך לעמי לכה איעצך" (במדבר כ"ד י"ד), ופירש רש"י: "לכה איעצך - מה לך לעשות. ומה היא העצה? - אלהיהם של אלו שונא זימה הוא כו'. כדאיתא בחלק (סנהדרין ק"ו א'). תדע שבלעם השיא עצה זו להכשילם בזימה, שהרי נאמר "הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם

קנאים פוגעין בו

והחילוק שבין הלכה שמורין כן לבין קנאה, דאם הלכה היא, לא איכפת לן כוונתו, כיון שעושה המוטל עליו וזו חובתו, [עיין בט"ז (סי' תכ"א בחו"מ ובסמ"ע ס"ק כ"ח) דאם רודף אחר חבירו ובא חבירו והצילו כוונה מתוך שנאה, דהט"ז סבירא ליה דסוף סוף מצוה עביד, והשיג על הסמ"ע שם].

עוד חילוק דין קנאים מדין הלכה, דאם אחר כך יכשל באותו דבר, אין טענה עליו אם עשה עתה כהלכה, אבל אם מדין קנאות, היא נתפס למפרע. [ראה עוד דברי אגדה במדבר (כ"ה י"א) וצריך לכאן].

"פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל, בקנאו את קנאתי בתוכם, ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי" (במדבר כ"ה י"א).

אמרו רז"ל (סנהדרין פ"ב א'), קנאין פוגעין בו - הלכה ואין מורין כן.

ויש להקשות דאם הלכה היא, מדוע אין מורין כן.

אלא הביאור הוא, דאם מורין כן, אם כן הרי זו הלכה שכל אחד ואחד חייב בה, ושוב אינה קנאת ה' צבאות.

"וְכַאֲשֶׁר תִּקְוֶה מִן הַסֵּפֶר - תִּרְחַפְשֵׁי בְּאֲשֶׁר לְמִדַּת אִם יֵשׁ בּוֹ דָּבָר אֲשֶׁר תּוּכַל לְקַיְּמוֹ" (איגרת הרמב"ן)